

KAPITTEL V

En oppfølging av en årgang ugifte mødre over en 10-års periode

ANALYSE OG BESKRIVELSE

Vi har tidligere sett at det i de senere år i Norge hvert år er blitt født omkring et par tusen barn utenfor ekteskap. Dersom alle mødrene til disse barn forble ugifte og beholdt barna hos seg, skulle vi etter en 15-års periode ha omkring en tredve tusen ugifte mødre i Norge. Dette er selvfølgelig ikke tilfelle, og ved gjennomgangen av en del materiale fra folketellingen ble det vist at i 1960 var det i hele Norge bare omkring 6 100 ugifte mødre mellom 15 og 69 år med hjemmeboende barn.

Det spørsmål måtte da nødvendigvis reise seg, hvor det var blitt av de flere tusen manglende ugifte mødre. Og det er dette problem vi skal prøve å belyse i dette kapittel hvor vi skal følge en årgang med ugifte mødre over en 10-års periode og se hvordan det er gått dem.

Undersøkelsen ble startet i 1963, og man konsentrerte seg derfor om den senest mulige årgang som kunne komme på tale, dvs. de kvinner som ble ugifte mødre i 1953. Undersøkelsen ble begrenset til Oslo og ble rent statistisk.

Utgangspunktet ble tatt i fødselsmeldingene, og utfra disse ble det laget en liste over alle de 224 ugifte

kvinner som i 1953 fødte et barn utenfor ekteskap i Oslo. Meningen var å følge disse kvinner og se 1) hvor mange som adopterte bort barnet og hvor lang tid etter fødselen dette skjedde, 2) hvor mange av mødrene som ble gift med barnets far og hvor lang tid etter fødselen dette skjedde, 3) hvor mange av mødrene som ble gift med en annen enn barnets far og hvor lang tid etter fødselen dette skjedde, og 4) hvor mange av mødrene som overlot barna til andre, enten i privat eller offentlig pleie, for kortere eller lengre tid. Dette ville sette oss i stand til å finne fram til hvor mange ugifte mødre det var igjen etter en 10-års periode, dvs. hvor mange ugifte mødre det fantes som pr. 1963 nå hadde et barn på 10 år hos seg. Samtidig ville vi få noe å vite om barnets skjebne, se hvem som ble adoptert bort like etter fødselen og se hvem som fikk et hjem hos en annen far enn den biologiske far. Analysen ville også fortelle noe om de barn som har vandret fram og tilbake mellom moren og barnehjemmet, og hvordan disse barns skjebne var avhengig av mødrenes eventuelle giftermål.

På grunn av den relativt høye spedbarnsdødelighet blant barn født utenfor ekteskap fører helserådene spesielt tilsyn med disse barn. Dersom mødrene ønsker det, følger helserådene barna gjennom de tre første leveår og står til tjeneste med råd og veiledning. Og dersom det kommer på tale å adoptere bort barnet, sorterer dette i Oslo under adopsjonskontoret som er en del av helserådet. De vesentligste opplysninger om flere av disse barnas første tre år var derfor å finne på Oslo helseråd, og det ble dér man påtok seg hele

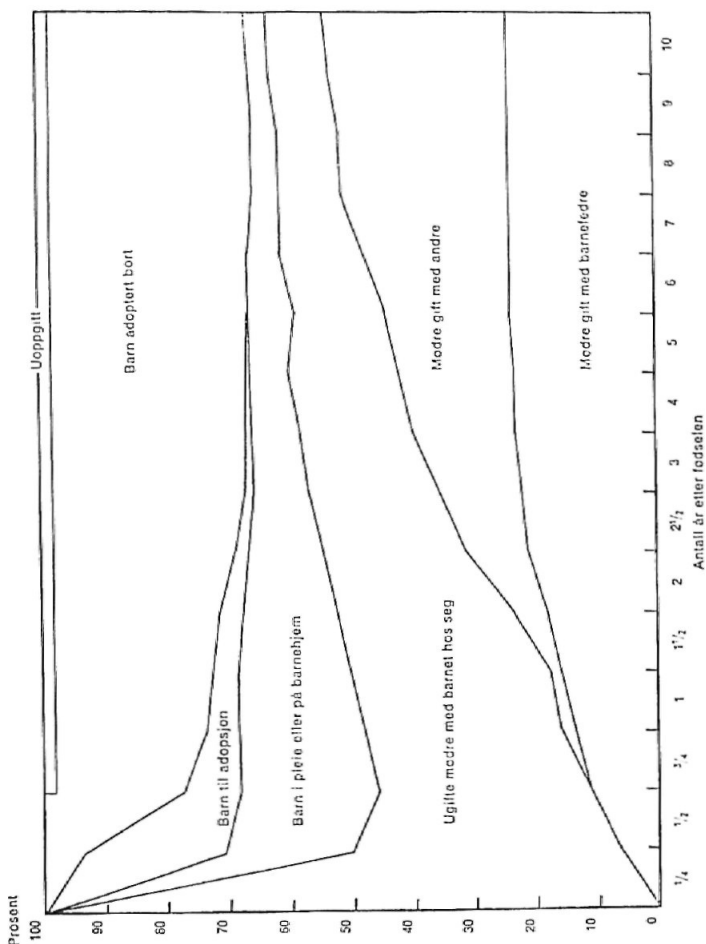
det store arbeid med å følge disse 224 mødre over en 10-års periode.¹ Opplysningene fra Helsesrådets egne arkiver ble supplert med opplysninger fra folkeregistre, barnehjem, barneverns-nemnder og Justisdepartementet. Registreringsprosedyren ble stoppet dersom 1) kvinnen hadde giftet seg eller 2) dersom barnet var blitt bortadoptert. Registreringen ble foretatt på 15 forskjellige tidspunkter fra 3 måneder etter fødselen til 10 år etter fødselen. De ugifte mødre ble ikke selv på noe tidspunkt kontaktet. Det ble innhentet opplysninger om 98 prosent av mødrene.²

I Diagram II ser vi hvilken kategori den opprinnelige gruppe av ugifte mødre tilhører etter henholdsvis et kvart år, et halvt år, tre kvart år, osv. opp til 10 år etter barnets fødsel. Det som kanskje slår oss sterkest, er hvor få ugifte mødre med barn som faktisk er igjen etter en 10-års periode, eller rettere sagt etter en 5-års periode. For etter den tid skjer det lite med de ugifte mødre som er igjen. Dette stemmer nesten overens med det inntrykk vi tidligere fikk gjennom en analyse av statistisk materiale på landsbasis. Da kom vi fram til at etter en 10-års periode var det igjen omkring 6 prosent som var ugifte mødre med barn, mens det i Oslo-materialet var 9 prosent av de ugifte mødre igjen.

En tredjedel av alle mødrene har adoptert bort barna sine, og langt de fleste har gjort det innen barnet fylte ett år. Stort sett kan man si at er barnet først satt bort til adopsjon, så ombestemmer mødrene seg ikke. Men helt opp til åtte år etter fødselen er det stadig noen få barn som er satt bort til adopsjon uten at mød-

DIAGRAM II

En kohort av ikke før-gifte kvinner som fødte et barn utenfor ekteskap, Oslo 1953, og etter hvorvidt de adopterte bort barnet, satte det i pleie, giftet seg eller forble ugifte mødre, over en 10-års periode. N = 220.* Merk forøvrig at ytterligere opplysninger ikke er registrert dersom 1) barnet er bortadoptert eller 2) moren har inngått ekteskap.

* I materialet er det ikke tatt med 11 kvinner hvis barn var dødfødte eller døde like etter fødselen. En av mødrene døde i løpet av registreringsperioden (klassifisert som uoppgitt).

rene har kunnet bestemme seg til å underskrive de endelige dokumenter. Adopsjonsprosenten for vårt materiale er 32.5 for hele 10-års perioden. Og i denne prosent er *ikke* medregnet de barn som ble adoptert av stefedre. En beregning av adopsjonsrisikoen for barn født utenfor ekteskap (hele Norge, 1963) viste at 15.5 prosent av disse barn før eller senere ville bli adoptert.³ Heri er inkludert barn adoptert av stefedre som ifølge samme oversikt skulle utgjøre omkring en tredjedel.⁴ To forklaringer på den store forskjell i adopsjonsprosentene er relevante. For det første kan den forklares ved tidsforskjellen mellom de to sett med data, idet det i den siste 10-års periode ser ut til å ha vært en viss nedgang i bortadopsjoner av utenomekteskapelige barn. For det annet er Oslo utvilsomt et senter for adopsjon av barn født utenfor ekteskap, både når det gjelder den administrative side av saken og når det gjelder muligheten for å oppnå anonymitet. Som vi så tidligere, var en stor del av dem som fødte barn utenfor ekteskap i Oslo utenbys kvinner, og en god del av disse hadde oppholdt seg mindre enn 9 måneder i Oslo.⁵

Det finnes også noen barn i privat pleie helt opp til 10 år etter fødselen, og mens noen av dem har vandret fram og tilbake mellom moren og pleiehjemmet, har noen av dem også oppholdt seg i ett eller flere pleiehjem helt siden fødselen. Alt i alt er det 24 barn som på et eller annet tidspunkt har vært anbrakt i privat pleie (Tabell 1). Om en tredjedel av disse vet vi at «privat pleie» betyr at de er i pleie i hjemmet til morens foreldre. Det er rimelig at denne andelen lig-

Plasseringen av en kohort* barn født utenfor ekteskap i Oslo 1953, hvis mødre på de gitte tidspunkter etter fødselen stadig var ugifte, ifølge oppgaver fra Oslo helseråd, 1953—63.

Tabell 1.

N = 209.

Tidspunkt etter fødselen	Barn bosatt hos sin ugifte mor	Barn i privat pleie	Barn i barnehjem**	Barn satt bort til adopsjon	Barn som er blitt adoptert	Total
3 mnd.	105	5	38	48	13	209
6 mnd.	81	6	42	20	30	179
9 mnd.	74	6	40	11	7	138
1 år	71	10	29	10	3	123
1½ år	68	12	24	6	5	116
2 år	61	10	20	4	3	99
2½ år	50	10	14	4	3	81
3 år	43	11	9	3	1	67
4 år	38	11	7	3		59
5 år	33	10	7	2	1	53
6 år	29	8	6	1	2	47
7 år	25	6	4	1		36
8 år	20	7	3	1		31
9 år	21	7	1	1		30
10 år	20	6	1			27

* I dette er ikke inkludert før-gifte kvinner som samtidig fødte utenfor ekteskap. Heller ikke er det inkludert de 11 utenomekteskapelige barn som var dødfødte eller døde like etter fødselen.

** Dette inkluderer 3 barn på åndssvakehjem.

ger betydelig høyere. (Disse opplysninger er et bi-produkt av selve undersøkelsen, og derfor ufullstendige.) På intet tidspunkt er det mer enn 12 av de stadig ugifte mødre som har sine barn i privat pleie. To av disse barn blir siden adoptert bort, og ett forblir i privat pleie som åndssvakt.

Av Tabell 1 går det også fram hvor mange av de utenomekteskapelige barn som ble anbrakt på barnehjem. Tre måneder etter fødselen var det 38 barn som

oppholdt seg i barnehjem, og seks måneder etter fødselen var det 42 barn som oppholdt seg i barnehjem. Dette var det maksimale antall og svarer til 20 prosent av den totale kohort med barn født utenfor ekteskap. Ett år etter fødselen var det 14 prosent av barna i barnehjem, to år etter var det 10 prosent av barna i barnehjem, og fem år etter var det 3 prosent i barnehjem. Dette gir et riktig bilde av forholdene omkring barnehjemsanbringelse så lenge vi diskuterer barna til de mødre som stadig er ugifte.

Alt i alt var det 54 av de utenomekteskapelige barn som på et eller annet tidspunkt var plassert på et barnehjem. Av disse var det 38 barn som ble plassert umiddelbart etter fødselen, mens 11 ble plassert omkring et halvt år etter fødselen. De siste 5 ble plassert på senere tidspunkter. Den gjennomsnittlige lengde av barnehjemsoppholdet for samtlige barn var 2.6 år. Med i dette materiale er regnet 3 barn som under hele registreringsperioden oppholdt seg i åndssvakehjem. Uten disse barn kommer den gjennomsnittlige barnehjemstid på 2.2 år.

I Tabell 2 har vi prøvet å finne fram til det sist kjente oppholdssted til de barn som på et eller annet tidspunkt har vært plassert på barnehjem, dvs. alle de barn som opptrer i kolonne 3 i Tabell 1. Av 54 barn som har vært innom et barnehjem er det ved 10-års periodens slutt 24 barn som bor hjemme hos moren. To av disse 24 mødre er fortsatt ugifte, 12 av dem er gift med barnets far, og 10 av dem er gift med en annen enn barnets far. Ti av barnehjemsbarna er 10 år etter i privat pleie, og om to av dem vet vi at mød-

rene stadig er ugifte, om fem vet vi at de er gift med enn annen enn barnets far, og om ett av pleiebarna vet vi at det er anbrakt i privat pleie som åndssvakt. Ti av barnehjemsbarna er blitt adoptert, og vi har ingen videre opplysninger om dem. Fem av barna hvis mødre har giftet seg er fortsatt i barnehjem ved 10-års periodens slutning, og på grunn av registreringsmetoden som er anvendt i Tabell 1 kommer disse barn ikke til syne der. Bildet er derfor noe mørkere enn den første tabell gir uttrykk for. Utover dette vet vi at ett av barnehjemsbarna nå er bosatt hos faren og at tre er anbrakt på åndssvakehjem.

Det oppholdssted som de barn, som ifølge Tabell 1 på et eller annet tidspunkt var plassert på et barnehjem, hadde ved slutten av 10-års perioden.

T a b e l l 2.

Barn bosatt hos moren	Barn i privat pleie	Barn som er blitt adoptert	Barn som fortsatt er i barnehjem	Barn bosatt hos faren	Barn i ånds- svakehjem	Total
24	10	10	5	1	3	54

Det er i det første år etter fødslen at det oppholder seg flest utenomekteskapelige barn på barnehjem, og ifølge de opplysninger vi har fått, er det få eller ingen av disse barn som i første omgang er anbrakt dit med adopsjon for øye. I hovedtrekket kan man si, at dersom barnet ikke blir adoptert bort like etter fødselen, så følger barnet som oftest moren, hva enten denne inngår et nytt ekteskap eller fortsetter å leve som enslig mor.

Innen to år etter fødselen er omkring en femtedel av de ugifte mødre blitt gift med barnets far. En tiendedel av de fedre som giftet seg med barnets mor var gift da barnet ble født, og en tiendedel var separert. For alle de andre må det altså ha vært andre grunner til at ikke ekteskapet fant sted på et tidligere tidspunkt. To år etter barnets fødsel blir de mødre som gifter seg, fortrinnsvis gift med en annen enn barnets far. Og jo lengre tid det går, desto større sannsynlighet er det for at mødrene har giftet seg. Ved slutten av registreringsperioden er 53 prosent av mødrene gift, 25 prosent har giftet seg med barnets far og 28 prosent har giftet seg med en annen enn barnets far. En norsk undersøkelse fra begynnelsen av dette århundre viste at ekteskapshyppigheten mellom ugifte foreldre varierte sterkt fra landsdel til landsdel.⁶ I de to nordlige fylker ble omtrent hvert tredje barn legitimert etter fødselen, mens omtrent hvert åttende barn ble legitimert på Sørlandet og i de vestlige fylker. Disse giftermål spredte seg over en rekke år, selv om hovedmassen av ekteskapene ble inngått de første to-tre år etter barnets fødsel. Det er mulig å sammenligne Ryggs undersøkelse med den undersøkelsen som ble foretatt av Sundt i midten av det 19. århundre, og det fremgår at legitimeringsprosenten har vært fallende.⁷ Selv om vår undersøkelse ikke er direkte sammenlignbar med disse to undersøkelser, ser det ut til at prosenten av inngåtte ekteskap mellom de ugifte foreldre *etter* fødselen har vært ytterligere fallende. En noe eldre svensk undersøkelse fra en svensk storby viser at ut av et årskull med barn født utenfor ekte-

skap vil etter 16 år 41 prosent være legitimerte, mens 19 prosent vil være å finne i hjem med stefar.⁸

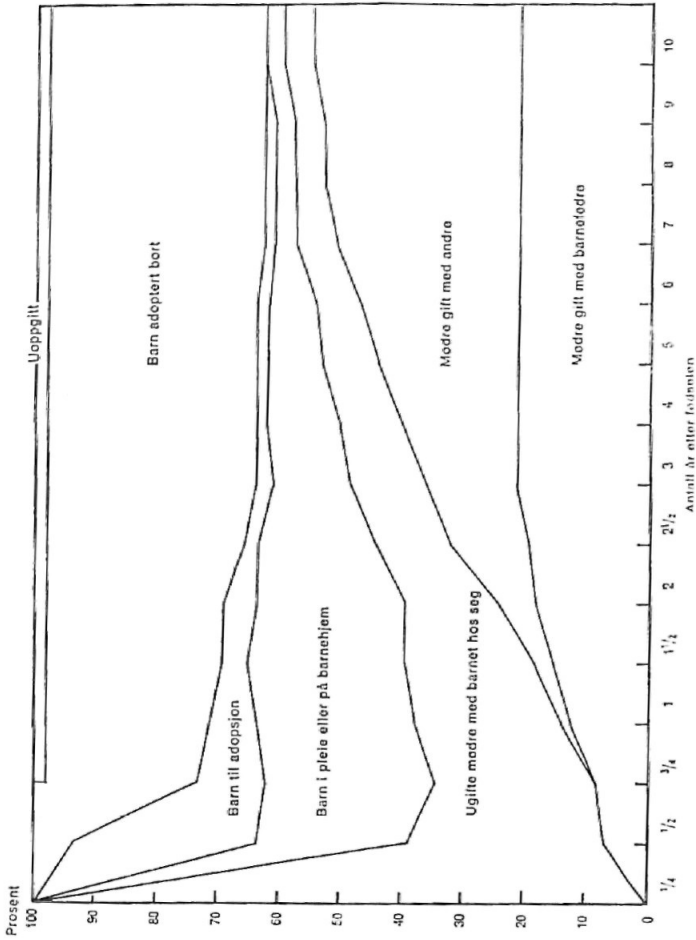
I vår undersøkelse viser morens *alder* seg å være vesentlig for hvordan utviklingen skal forme seg. I Diagrammene III A, III B og III C har vi prøvd å fremstille dette skjematisk. En langt større del av de ugifte mødre som var *over* 25 år da barnet ble født, er forblitt ugifte mødre. Det er færre av dem som adopterer bort barnet sitt, og det er færre av dem som gifter seg med en annen enn barnets far. Deres «utvikling» går langsommere, dvs. for hele gruppen tar det gjennomsnittlig lengre tid innen forandringer oppstår. De mødrene som er *under* 25 år er mer usikre på om de skal beholde barnet eller gi slipp på det. Det ses både på det store antall barn som er i privat og offentlig pleie, og på det lange tidsrom disse barn er i pleie. Det er også de yngste mødre som lenge har barna satt bort til adopsjon, uten at de endelige adopsjonspapirer er underskrevet.

Etter en 10-års periode er det igjen 4 prosent av de ugifte mødre med barn i den opprinnelige aldersklasse 15–20 år, 2 prosent i klassen 21–25 år, og 21 prosent i klassen 26–42 år. Det er 55 prosent av de yngste mødre som har giftet seg, det er 59 prosent blant mellomgruppen og det er 45 prosent i den eldste gruppen. Det er 37 prosent av de yngste som har adoptert bort barna sine, det er 34 prosent i mellomgruppen og det er 28 prosent i den eldste gruppen.

Som en siste opplysning har vi fått sivilstanden til fedrene til de 220 barn som ble født utenfor ekteskap. Det viser seg at det er ingen korrelasjon mellom

DIAGRAM III A

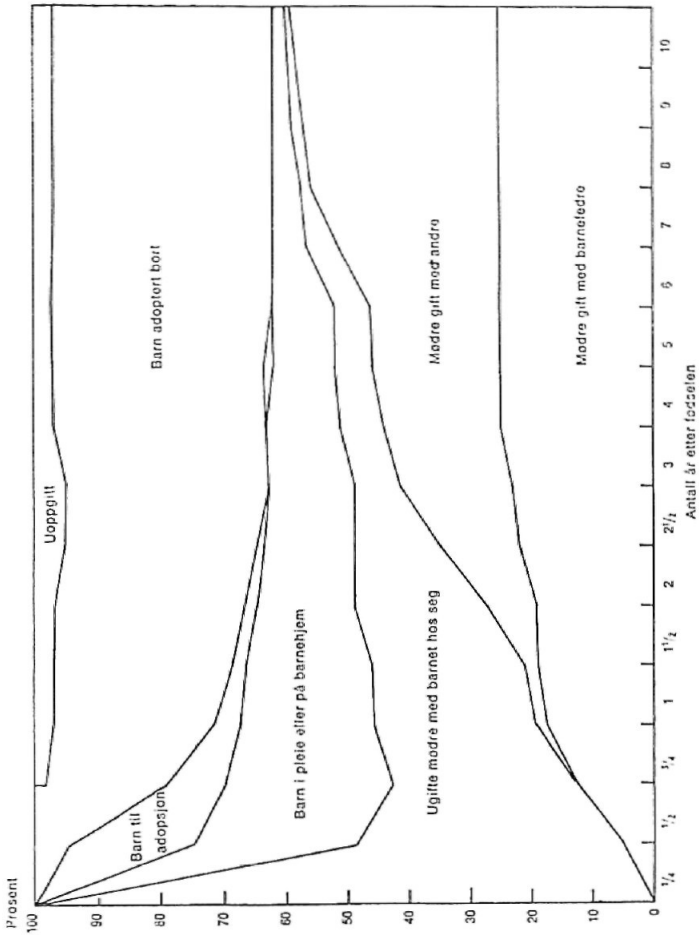
Som Diagram II, men omfatter bare kvinner i alderen 15—20 år.
N = 74.

DIAGRAM III B

Som Diagram II, men omfatter bare kvinner i alderen 21—25 år.

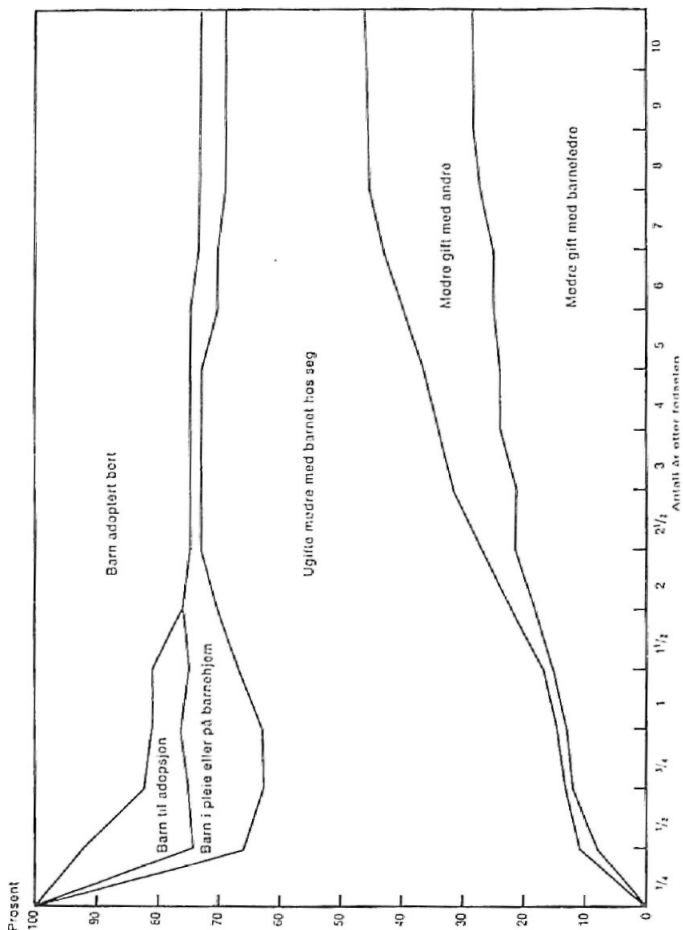
N = 64.

DIAGRAM III C

Som Diagram II, men omfatter bare kvinner i alderen 26—42 år.

N = 71.

fedrenes sivilstand og hvorvidt barna blir adoptert bort (f. eks. at gifte fedres barn oftere adopteres bort), satt på barnehjem eller i privat pleie, eller forblir hos moren.

SAMMENDRAG

Med utgangspunkt i alle de ugifte (ikke før gifte) kvinner som i 1953 fødte et barn utenfor ekteskap i Oslo ble det ved hjelp av offentlige arkiver over en 10-års periode og på 15 forskjellige tidspunkter, fra 3 måneder til 10 år etter fødselen, registrert følgende opplysninger: 1) hvor lenge moren var ugift, 2) hvorvidt hun giftet seg med barnets far, 3) hvorvidt hun giftet seg med en annen enn barnets far, 4) om barnet ble hos moren, 5) om barnet ble adoptert bort, 6) om barnet på noe tidspunkt var i privat eller offentlig pleie. Registreringen ble stoppet dersom enten moren giftet seg eller barnet ble adoptert bort, slik at de opplysninger vi har *etter* at en av disse hendinger er inntruffet, ikke er systematiske.

Undersøkelsen viser først og fremst at ugifte mødre ikke forblir ugifte mødre særlig lenge. En tredjedel av mødrene adopterer bort barna sine. Dette er en betydelig høyere andel bortadopsjoner enn det vi finner for hele Norge. Adopsjonene skjer stort sett innen barnet er fylt ett år, og jo yngre moren er, desto større er sannsynligheten for at barnet blir bortadoptert.

Det er en fjerdedel av mødrene som i løpet av 10-års perioden har giftet seg med barnets far. Disse giftermål finner sted opptil seks år etter barnets fødsel,

selv om de fleste foregår de tre første år etter fødselen. Det er likeledes omkring en fjerdedel av mødrene som gifter seg med en annen enn barnets far, og disse giftermål forekommer stort sett fra to til sju år etter barnets fødsel. Alt i alt er det 53 prosent av mødrene som er gift ved slutten av 10-års perioden.

Ti år etter barnets fødsel er det igjen 9 prosent av en kohort på 220 ugifte mødre som stadig var ugifte og som hadde barnet hos seg. I aldersgruppen 25 år og under var det igjen 3 prosent ugifte mødre, og i aldersgruppen over 25 år var det igjen 21 prosent.

Omkring 12 prosent av de ugifte mødre har på et eller annet tidspunkt hatt sitt barn i privat pleie. I minst en tredjedel av tilfellene betyr det at barnet er i pleie hos morens foreldre. Omkring 26 prosent av de ugifte mødre har hatt sine barn på barnehjem, gjennomsnittlig anbringelsestid var 2.6 år, og de fleste ble anbrakt umiddelbart etter fødselen. Halvdelen av dem flyttet tilbake til moren, en femtedel kom i privat pleie og en femtedel ble adoptert. Stort sett kan man si at de barn som ikke blir adoptert, i de fleste tilfeller følger moren hva enten hun blir gift med barnets far, med en annen enn barnets far, eller forblir ugift.